

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

JOANNA KLUZIK-ROSTKOWSKA

Warszawa, 13 listopada 2015 r.

DSWM-SSC.086.56.2015.BS

~~Pan Marek Michałak~~
~~Rzecznik Praw Dziecka~~

Pan Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowni Panowie Rzecznicy,

dziękuję za wystąpienie w sprawie podjęcia działań skierowanych na wspomaganie szkoły i nauczycieli w realizacji jej zadań wychowawczych, szczególnie w zakresie zapobiegania mowie nienawiści, wszelkim formom dyskryminacji i nauki tolerancji oraz otwartości na to, co inne i nieznanne. Pragnę zapewnić, że Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmowało i podejmuje działania ukierunkowane na przygotowanie młodego pokolenia do nowych wyzwań, w tym tych wynikających z podejmowanych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych dotyczących uchodźców.

Obowiązkiem polskiej szkoły i przedszkola jest podejmowanie odpowiednich kroków w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji. Dlatego uczniowie realizują obowiązkowo edukację antydyskryminacyjną i wielokulturową przez cały okres kształcenia, począwszy od wychowania przedszkolnego. Cele i treści nauczania z zakresu edukacji antydyskryminacyjnej i wielokulturowej dostosowane do wieku, doświadczeń społecznych oraz możliwości poznawczych uczniów określa podstawa programowa, preambuła do której wskazuje zadania szkoły w zakresie rozwijania u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie, szczególnie zaznaczając postawy takie, jak: postawa obywatelska, postawa odpowiedzialności, uczciwości, wiarygodności, wytrwałości, poczucia własnej wartości, szacunku dla innych ludzi

Odpowiednio do rozwoju intelektualnego i społecznego ucznia treści nauczania w zakresie edukacji antydyskryminacyjnej są rozszerzane na kolejnych etapach kształcenia. Zawarte są one w szczególności w podstawie programowej przedmiotów, jak m.in.: język polski, język obcy nowożytny, historia i społeczeństwo, historia, etyka, wiedza o społeczeństwie, geografia, przyroda, biologia, historia i społeczeństwo - przedmiot uzupełniający. Uczniowie omawiają na lekcjach m.in. kwestie dotyczące podziałów w grupie i społeczeństwie (np. na „swoich” i „obcych”), przejawów nietolerancji, ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu. Dyskutują na temat mniejszości narodowych i etnicznych oraz migrantów, przysługujących im praw, jak też podstawowych praw i wolności człowieka. Poznają dwie koncepcje narodu: etniczno – kulturową i polityczną, czynniki sprzyjające asymilacji społecznej, zagadnienia dotyczące kultury i pluralizmu kulturowego, a ponadto podstawowe normy współżycia między ludźmi oparte na wzajemności, odpowiedzialności i zaufaniu.

W ramach nadzoru pedagogicznego sprawowanego nad szkołami i placówkami w formie ewaluacji dokonuje się oceny funkcjonowania szkół i placówek. Wprowadzona w 2013 r. zmiana rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, wskazuje obowiązek podejmowania przez szkołę działań antydyskryminacyjnych obejmujących całą jej społeczność.

Ważną rolę w tej dyskusji odgrywają nauczyciele, których ustawowym zadaniem jest rzetelna realizacja zadań związanych z podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z kształceniem i wychowaniem młodzieży w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka oraz dbanie o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów. Dlatego też Ośrodek Rozwoju Edukacji jako centralna jednostka doskonalenia nauczycieli podległa i nadzorowana przez Ministra Edukacji Narodowej realizuje wiele zadań w zakresie podnoszenia kompetencji społecznych, obywatelskich i międzykulturowych nauczycieli. Materiały przydatne nauczycielom w pracy są dostępne na stronie internetowej ORE i MEN. W obszarze edukacji antydyskryminacyjnej szkolenia prowadzą również lokalnie działające Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli.

MEN powołał konsultanta ds. integracji i pracy z dziećmi cudzoziemskimi w polskiej szkole. Konsultant opracowuje materiały szkoleniowe i informacyjne dotyczące przyjęcia do szkoły i pracy dydaktycznej z dziećmi cudzoziemskimi. Przygotowuje też i prowadzi spotkania informacyjno-szkoleniowe dla dyrektorów szkół, nauczycieli, uczniów, rodziców i społeczności lokalnych.

Szkoła, dyrektorzy, nauczyciele i szeroko rozumiane środowiska oświatowe otrzymują wsparcie ze strony Ministerstwa Edukacji Narodowej w zakresie przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji inspirowanej przez mowę

nienawiści. Ministerstwo Edukacji Narodowej od września 2013 r. do chwili obecnej wspiera finansowo i merytorycznie realizację w Polsce młodzieżowej kampanii Rady Europy przeciwko mowie nienawiści *No Hate Speech* (w Polsce kampania realizowana jest pod hasłem *Bez nienawiści*). Celem Kampanii jest podnoszenie świadomości dotyczącej mowy nienawiści w sieci i zagrożeń, które ze sobą niesie dla demokracji oraz promowanie świadomego użytkownika mediów i Internetu; wspieranie działań na rzecz praw człowieka, zarówno w sieci jak i poza nią; obniżanie poziomu akceptacji dla mowy nienawiści w sieci; okazywanie solidarności z osobami i grupami będącymi celem ataków mowy nienawiści (w tym mniejszości narodowych i etnicznych, uchodźców, migrantów) w sieci oraz zwiększanie obywatelskiego uczestnictwa i zaangażowania. Na realizację tego zadania w okresie wrzesień 2013 r. – listopad 2014 r. MEN przeznaczyło kwotę ok. 140 tys. zł. Ponadto, działania kampanii w Polsce finansowane są z grantu przyznanego przez Fundację im. Stefana Batorego w ramach programu *Obywatele dla Demokracji* z Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz dotacji Biura Edukacji m.st. Warszawy.

W trakcie trwania Kampanii podejmowane są działania internetowe (m.in. multimedialne akcje w mediach społecznościowych, e-learning) i pozainternetowe (w szkołach, miejscach edukacji nieformalnej, podczas wydarzeń edukacyjnych i kulturalnych, a także w innej przestrzeni publicznej), w różny sposób edukujące różnorodne grupy wiekowe, społeczne, zawodowe, kompleksowo mówiące o problemie. W ramach kampanii wiele działań skierowanych jest do środowiska szkolnego: młodzieży i nauczycieli.

Przygotowano, opracowywano i upowszechniono multimedialne treści powstałe w ramach polskiej i międzynarodowej Kampanii, które tworzą pakiety edukacyjno-informacyjne dla aktywistów Kampanii. Na stronie internetowej kampanii w dziale edukacja umieszczone zostały materiały – poradniki, scenariusze lekcji, raporty itp., do wykorzystania dla edukatorów w realizowanych projektach i działaniach edukacyjnych z młodzieżą. Dostępna jest także polska wersja językowa poradnika Rady Europy opracowanego dla potrzeb Kampanii o przeciwdziałaniu mowie nienawiści pt. „Zakładki. Przeciwdziałanie mowie nienawiści w sieci poprzez edukację o prawach człowieka” (*Bookmarks*). Inauguracja polskiej wersji poradnika odbyła się 23 kwietnia 2015 r. w trakcie seminarium „21 sposobów przeciwdziałania mowie nienawiści” organizowanego w Warszawie przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, Fundację im. Stefana Batorego oraz Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej (TEA). Celem seminarium było zaprezentowanie sposobów radzenia sobie z mową nienawiści wśród młodzieży w szkole.

Edukacja wielokulturowa wzmocniana jest przez realizację olimpiad przedmiotowych i interdyscyplinarnych, ogłaszanie otwartych konkursów o tematyce regionalnej i kulturowej oraz politykę patronacką Ministra Edukacji Narodowej.

Corocznie Minister Edukacji Narodowej ogłasza konkurs ofert na realizację zadania publicznego dotyczącego realizacji projektów na rzecz uczniów uchodźców, uczniów z mniejszości narodowych lub etnicznych mieszkających w Polsce lub szkół, do których uczęszczają cudzoziemcy. W 2015 r. konkurs nosił nazwę „Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym”. Konkurs skierowano do organizacji pozarządowych, jak również jednostek samorządu terytorialnego (kwota ok. 550 000 zł na 18 projektów). Jego celem było wyłonienie najlepszych projektów m.in. w zakresie przeciwdziałania nieporozumieniom i konfliktom na tle międzykulturowym w środowisku szkolnym dla uczniów, nauczycieli, kadry zarządzającej i administracyjnej szkół, rodziców, wychowawców, placówek oświatowo-wychowawczych. Wśród projektów realizowanych projektów są takie, które zawierają m.in. działania na rzecz wspólnych form integracji pomiędzy dziećmi cudzoziemskimi, zwłaszcza uchodźczymi, oraz dziećmi polskimi, w szczególności rówieśnikami i kolegami ze szkoły; sprzyjające rozwojowi wspólnych zainteresowań oraz bezpieczeństwu dzieci i ograniczeniu zjawisk przemocy i patologii, rozwijaniu różnorodnych form i metod wsparcia indywidualnego i środowiskowego na rzecz adaptacji szkolnej dzieci uchodźców, tak aby mogły one jak najszybciej korzystać z propozycji edukacyjnej przedstawianej innym dzieciom; mające na celu rozwój współpracy środowiska szkolnego z rodzicami dzieci cudzoziemskich, zwłaszcza uchodźców; skierowane na efektywne wsparcie szkoły poprzez rozwój niezbędnych w środowisku wielokulturowym kompetencji nauczycieli, kadry zarządzającej, innych pracowników szkoły i placówki, wychowawców oraz rodziców.

Jednym z czterech celów szczegółowych Rządowego programu wspomaganie w latach 2015–2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+” jest kształtowanie otwartości i budowanie pozytywnego klimatu szkoły.

Wśród działań planowanych w ramach wskazanego celu szczegółowego znajduje się budowanie pozytywnego klimatu szkoły i klasy, w szczególności poprzez budowanie prawidłowych relacji rówieśniczych, więzów między uczniami, realizację działań antydyskryminacyjnych i włączających uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz integrację szkoły z lokalnym środowiskiem szkoły.

Ponadto, w § 2 ust. 3 pkt 5 *rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie realizacji Rządowego programu wspomaganie w latach 2015–2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+”* wśród zadań kwalifikujących się do dofinansowania, wskazuje się działania wspierające szkoły w realizacji przedsięwzięć antydyskryminacyjnych, w tym służących

przeciwdziałaniu agresji rówieśniczej powodowanej stereotypami i uprzedzeniami.

Na realizację działań służących kształtowaniu otwartości i budowaniu pozytywnego klimatu szkoły, w 2015 r. przeznaczono kwotę ponad 3 615 tys. zł. W latach 2016-2018 planuje przeznaczyć się po 6 000 tys. zł w każdym roku realizacji programu „Bezpieczna+”.

Z poważaniem,

Joanna Kluzik-Rostkowska
Minister Edukacji Narodowej